

körülmények között sem a hivatali teendőkkel nem tudott lépést tartani (íróasztalán aláíratlan levelek tornyosultak), sem a sok aggódó ügyfelet nem tudta kielégíteni: Lásd például Rafi (Friedl) Ben-Shalom: *...weil wir leben wollten*. Moreshet, irattár, D.2.88. 25–26. o. Krausz a háború után hamarosan Jeruzsálemben telepedett le, és ott is halt meg 1986 novemberében.

177. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 157–158. o. Lásd még Lévai, *Szürke könyv, i. m.*, 168–170. o.

178. Sokszorosan bizonyított tény, hogy Krausz június 19-i jelentése, nem pedig Kasztnernek és munkatársainak sok hasonló jelentése került 1944 nyarán a diplomáciai tevékenység gyűjtőpontjába. A jelentés másolatai, kivonatai megjárták az Egyesült Államok és Nagy-Britannia külügyminisztériumait a Jewish Agency és Weizmann irodáját. Lásd például A. W. G. Randall Weizmann-nak szóló, 1944. július 1-jei és 5-i értesítését: Weizmann-akták, Rehovot, Izrael.

179. *RLB*, 324–326. dok. Lásd még a 25. fejezetben.

180. Az emigrációs terv részleteit július 14-én tárgyalták meg a külügyminisztériumban. A csoportos útlevél kibocsátásával és a szállítás technikai lebonyolításával kapcsolatos döntéseket összefoglalja: Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 244. o. Lásd még a 31. fejezetben.

181. Az emigrációs terv további részletei a 31. fejezetben.

182. Lévai, *i. m.*, 245. o.

183. Lásd például Barlas 1944. augusztus 12-i levelét a budapesti Mentőbizottság vezetőihez: Beit Lohamei Hagetaot, 2. k. Hungaria–Slovakia, U297. dok. Lásd még Komoly 1944. július 24-i levelét Nathan Schwalbhoz: Moreshet, irattár, D. 1976. dok.

184. Bereczky beszámolóját lásd *A magyarországi protestanizmus és a zsidóüldözés* c. munkájában: Bp., Sylvester, 1945, 47. o. További részletek a keresztény egyházak szerepéről a 30. fejezetben.

185. Komoly naplót vezetett az adott időszakban folytatott tevékenységéről. Ennek egy része (1944. augusztus 21.–szeptember 16.) megjelent angol fordításban: *HfS*, 3:147–250. o. Lásd még Vágó Béla: „Budapest Jewry in the Summer of 1944.” *YVS*, 8:81–105. o.; Majsai Tamás, Mester Miklós és Schmidt Mária: Komoly Ottó naplója, 1944. *A Ráday-gyűjtemény évkönyve, III.* 1983, 238–305. o.

186. Lásd Komoly 1944. augusztus 29-i és szeptember 7-i naplójegyzeteit *HfS*, 3:186., illetve 214. o.

187. Friedrich Born: *Bericht an das Internationale Komitee vom Roten Kreuz in Genf*. Genf, 1945. június, 34–36. o. Az A osztályhoz tartozó intézményeket, így az irodákat, raktárakat, gyermekotthonokat, közkonyhákat és kórházakat az 1944. november 21-i állapotnak megfelelően felsorolja: *MOL*, K707-1944-45-2-13144. Lásd még Robert Rozett: „Child Rescue in Budapest, 1944–45.” *Holocaust and Genocide Studies*, London, II. kötet, 1. 1987, 49–59. o.

188. A gyermekotthonok és lelencházak felsorolását, valamint az ezekben elhelyezett gyermekek számát lásd Born, *i. m.*, 60. o. és *Der Kastner-Bericht*, 303–304. o.

189. Részleteket közöl: Roboz Ottó: „The Red Cross Home of the Jewish Orphanage for Boys in Budapest”, *The Tragedy of Hungarian Jewry, i. m.*, 295–308. o. Ennek magyar változatát lásd *Évkönyv 1983/84*. Szerk.: Scheiber Sándor. Magyar Izraeliták Országos Képviselője, Bp., 1984, 275–292. o.

190. Az A osztálynál Komoly legközvetlenebb munkatársai a budapesti Mentőbizottság tagjai (Brand Hansi, Offenbach Sholem, Kasztner és Biss), valamint Groszmann Sándor, Billitzer Dezső, Beregi András és Fenyő András voltak. Az A osztály